

Toespraak van drs. J.M. den Uyl tot het PvdA-congres van 26 januari 1974 te Breda.

Het boekje dat Gerda Brautigam over de kabinetsformatie schreef heeft ze als titel meegegeven: "Gedogen, riep hij, gaat van au." Dat is een variant op een dichtelijke uitspraak. Ik heb vandaag 'n nieuwe variant: "Regeren riep hij, gaat van au." Dat voelen we dan vandaag.

Het kabinet krijgt er flink van langs. Van vriend en vijand. Het Vrije Volk was altijd al tegen benzine-distributie, en heeft dus recht van spreken. Maar wat te zeggen van diegenen die dit kabinet niet hebben gewild. En die in de afgelopen maanden alles hebben aangegrepen om te trachten de regering in diskrediet te brengen? Die storm hebben gelopen tegen 'n autoloze zondag. Die toen hebben gevraagd om 'n eerlijker systeem: om distributie. En die nu roepen: "hoe kan iemand ter wereld zo stom zijn om die distributie te bedenken."

Ja, waar is dat nou voor nodig? Het lijkt mij goed om vandaag eens even de zaken op 'n rijtje te zetten. Om hoofd- en bijzaken te onderscheiden. En om te kijken wat er aan maatschappelijke en politieke krachten in ons land bewegen.

Het kabinet is ingestapt op een programma dat er op gericht is inkomen en vermogen, macht en kennis te spreiden. Dat programma is uitgewerkt in de regeringsverklaring, de troonrede, de miljoenennota en in de begrotingen van dit jaar.

Sommige dingen konden al snel gebeuren: meer ontwikkelingshulp voor landen waar die hulp ten goede komt aan de arme mensen. Meer onderwijzers in de volksbuurten. Meer vaart in de woningverbetering (jan Schaefer netjes aangekleed op stap.)

Andere dingen zijn uitgestippeld, die gaan dit jaar gebeuren: Verhoging van de belastingvrije voet. Geen algemene inflatie-correctie. Geen verhoging van de BTW, wel van de vermogensbelasting. Invoering van een wettelijk minimum jeugdloon. Optrekking van bijstandsuitkeringen tot het peil van het wettelijk minimumloon. Een regeling van studie-financiering die de studerende bij het hoger beroeps-onderwijs gelijk behandelt als de jongeren bij het wetenschappelijk onderwijs.

Ik zeg dit laatste om ons te behoeden voor de gedachte dat studerende meer en hoger zouden presteren dan de studerende op al die academies die we hebben voor 'n vak in de samenleving.

Een studie-financiering die de kinderbijslag en de ongelijke kinderaftrek die we nu hebben vervangt door een voor iedereen gelijke basistoelage.

Dat is allemaal gericht op meer gelijkheid, meer gelijkwaardigheid. Op het optrekken van de laagstbetaalden. Op ontvoogding, op meer vrijheid.

Voor al die zaken stonden en staan we, en laat ik het duidelijk uitspreken: wat er ook door die energie-crisis mag veranderen: die uitgangspunten van het kabinetsbeleid blijven onaangetast. Ja, het belang daarvan wordt eerder groter dan kleiner in de ontwikkeling van vandaag, maar de energie-crisis is er wel.

Dat is een werkelijkheid die over dat beleidsplan heen is komen rollen, in alle heftigheid.

Er zijn er die er niet in geloven. Die niet geloven dat die schaarste duurzaam is. Ach, zeggen ze dan, een tijdelijke verstoring van de wereldmarkt; een bijproduct van het konflikt in het Midden-Oosten.

Men zegt het en herhaalt en men spreekt het zichzelf toe, want als het een voorbijgaand iets zou zijn, dan zou het ons ontlasten van die moeilijke en onvermijdelijke keuze, om onze produktie en onze konsumptie, ons bestaan, anders te gaan inrichten.

Zich moeten beperken is geen populaire bezigheid. Het gaat met de aanvaarding van de gevolgen van de energieschaarste als met de ontwikkelingshulp: een nobele zaak zolang het ons eigen bestaan niet raakt.

Maar de schaarste is geen verzinsel, ook al houd ik het zeer wel voor mogelijk dat de enorme prijsstijgingen van de laatste maanden weer wat terug gaan lopen. Het staat vast dat de toeneming van het gebruik van energie niet door kan gaan zoals dat de laatste decennia het geval is geweest.

Hoeveel rek er ook mag zitten in die waarschuwingen van de Club van Rome of anderen over de naderende uitputting van de grondstoffenvoorraden in onze aardbodem, het is zeker dat we niet door kunnen gaan op de manier van de afgelopen jaren. Toen steeg het energieverbruik met 5% per jaar, dat wil zeggen een verdubbeling elke 14 jaar.

Toen steeg daaronder de olieproduktie met 8% per jaar, dat wil zeggen een verdubbeling elke 9 jaar.

De laatste 40 jaar hebben wij aan olie, metalen meer uit onze aardbodem gehaald dan in alle voorafgaande eeuwen van de bekende geschiedenis.

Daarom is het volstrekt onvermijdelijk dat er een schaarste gaat ontstaan. Dat we in onze eigen samenleving, in de internationale samenleving, die uitputtingsslag, die aanslag op wat we meegekregen hebben op onze planeet, anders gaan organiseren.

Dat we tot onszelf komen. Dat daar een beleid tegenover komt te staan op korte en lange termijn waarbij niet meer het vrije spel van de maatschappelijke krachten of particuliere maatschappijen bepalen in welk tempo de olie uit de grond wordt gehaald.

Of de metalen worden gebruikt, maar dat de zaak gemeenschappelijk wordt.

Wat ook vast staat is, dat de machtsverhoudingen in de wereld diepgaand zijn gewijzigd. De machtsverhoudingen tussen landen die grondstoffen produceren en landen die grondstoffen verbruiken (vooral de rijke landen van het Westen en Japan.)

Arme landen die grondstoffen produceren zijn zich bewust geworden van een macht die, dank zij die schaarste, zich gaat aftekenen. Die macht is gebaseerd op schaarste en kan worden vergroot door meer schaarste, bijv. met produktievermindering.

Dat grondstoffenlanden meer gaan krijgen voor hun producten, daarover kunnen wij ons alleen maar verheugen.

Te lang zijn ze uitgebuit, te lang heeft het Westen van zijn overmacht gebruik gemaakt om voor een appel en een ei grondstoffen weg te halen en ze zelf te verbruiken, terwijl eigen produkten duur werden geleverd aan de arme landen.

Gelukkig die ontwikkeling, mits het ertoe leidt dat wat er nu meer gaat worden betaald voor olie en metalen ook toestroomt aan die honderden miljoenen armen in de derde wereld, en niet blijft plakken bij weinigen.

Of terugstroomt naar het rijke westen. Daarom zijn we in zo 'n beslissende fase van de ontwikkelingen.

Het gaat niet alleen ombeslissingen van de ene dag op de andere, van een liter meer of minder, een paar kilometer meer of minder met de auto rijden. Er is 'n unieke ontwikkeling aan de gang. Er breekt iets door wat zich jarenlang aftekende. En nu schoksgewijze onderkend en erkend moet worden als een uitdaging waar we niet omheen kunnen. Die uitdaging tekent zich af in die fabuleuze prijsstijgingen van de laatste maanden.

Het laatste jaar dat van grondstoffenschaarste gesproken werd in de wereld was in 1956, het jaar van de Suezcrises. Toen stegen de invoerprijzen met 6%. Maar vorig jaar al stegen ze met 9%. En wat zal het dit jaar zijn 15, 20, 25%? Als u even bedenken wilt dat het normale patroon is geweest 1 Of 2% prijsstijging van de invoerprodukten, ja soms een daling, dan maakt dat duidelijk dat we in een andere wereld zijn beland. En nu een situatie die vraagt om 'n stuk internationale heroriëntering.

Die vraagt om samenwerking, om overeenkomsten tussen produktie en consumentielanden. Om wat voortdurend is gesaboteerd en teruggezet en niet tot leven kwam in 'n Unctad en wat in de Verenigde Naties werd gemuilkorfd en laag gehouden. Die vraagt om eindelijk door te breken naar 'n nieuwe verhouding met de derde wereld. Die vraagt ook om een eind te maken aan de ongekontroleerde macht van de multi-nationals.

Het is 'n onaanvaardbare situatie dat er, nu er schaarste optreedt, het niet wij met elkaar, niet regeringen zijn die uitmaken wie die produkten krijgen, waar die olie naar toe gaat in welk tempo die olie uit de grond wordt gehaald.

Maar dat het ongecontroleerde particuliere ondernemingen zijn, niet meer zelfs het vrije spel der maatschappelijke krachten, maar de machtspositie van de particuliere onderneming, die bepaalt wat er geproduceerd gaat worden en waar dat naar toe gaat.

Daaraan een eind te maken, dat zijn opdrachten niet van een jaar maar van een komende periode.

Nationaal kunnen we daar een aanzet geven, een begin maken. Nederland kan zich opstellen in tal van internationale organen om de situatie te veranderen. Onze partijgenoot Sicco Mansholt werkt daaraan in de commissie van de Verenigde Naties, die op het ogenblik hoorzittingen houdt, waar de multi-nationale ondernemingen op het matje worden gevraagd om tekst en uitleg te geven over hun gedrag. Maar het is vooral 'n zaak die we binnen Europe hebben te realiseren, want ik herhaal: wij zijn klein, nationaal zijn de mogelijkheden beperkt, binnen Europa zouden ze zoveel groter kunnen zijn.

Niet in de laatste plaats daarom hebben we, zodra de energie-schaarste zich aftekende gevochten om een gemeenschappelijk beleid binnen Europa. Dat zou niet 'n puur socialisties beleid zijn, geen sprake van , maar het zou althans een handvat bieden, aangrijpingspunten om iets te veranderen aan een volstrekt ondoorzichtige situatie van krachten en machten in de internationale wereld waaraan wij ons met elkaar weerloos uitgeleverd voelen. En we wassen niet machteloos te zijn, we wensen niet weerloos te zijn, we willen als volwaardige burgers mee kunnen spreken in vragen als: wat wordt geproduceerd? Wie krijgt het? tegen welke prijs.

Als het goed schaars wordt dan juist zal het de gemeenschap zelf moeten zijn die met al zijn democratische betrokkenheid van de burgers uitmaakt wat er gebeurt en die er beslist over de verdeling van schaarse goederen.

We beseffen dat we voor nieuwe opdrachten staan en daarvoor ook nieuwe instrumenten moeten scheppen. Dat staat de regering voor ogen. Dat probeert ze met vallen en opstaan.

Toen de energie-crisis zich aftekende is onze eerste zorg geweest de werkgelegenheid te behouden. Want wij zagen - en u kunt het nu allemaal vandaag in de kranten lezen, de aanvoer van olie in Rotterdam in december dalen tot 51%.

En wij wisten dat met de aantasting van de werkgelegenheid in de olieindustrie tal van andere industrieën evenzeer gedoemd zouden zijn tot een stuk werkeloosheid.

En we hebben heel bewust alles op alles gezet om te voorkomen dat die grond voor ontslagen los zou komen.

En ik zeg juist vandaag, nu de kritiek op die benzine-distributie cumuleert tot half-hysterische toestanden: wij zijn in dat beleid geslaagd.

Ik verwijt het de West-Duitse regering niet, maar vorige week werd bekend dat West-Duitsland alleen in de maand december de werkloosheid met 154000 man is gestegen.

Ik ben niet gerust op de toekomst, ook niet voor ons land. Wij hebben enorme problemen het hoofd te bieden, maar ik zeg wel dat met drie maanden olie-crisis en boycot het cijfer van eind december praktisch gelijk lag met 1972: 2000 erboven. We zijn met een ontslagverbod (niet eerder vertoond) met het geven van short-time vergunningen (d.w.z. , als het werk schaars wordt niet het laten uitpakken tegen die paar mensen die het direkt treft, maar werk verdelen, distributie van arbeid dat is short time) erin geslaagd in eerste aanleg die bedreiging en die vloedgolf op te vangen.

De horizon is nog niet licht. In ons voornaamste afnemers land West-Duistland is de economische groei het laatste kwartaal van het vorig jaar geheel tot stilstand gekomen. En minder groei in West-Duistland betekent minder mogelijkheid om Nederlandse produkten daar naar toe uit te voeren. Dan dreigt opnieuw minder werk. Daarom zullen wij niet aarzelen waar dat nodig is - als regering - ook zelf initiatieven te nemen om werk te scheppen..

Wij zullen een aardgasprogram, een aardgasombouwprogram met 2 miljard investering uitvoeren terwille van de werkgelegenheid en waar mogelijk onze energievoorziening veilig te stellen. We zullen die aardgaszaak die we hebben en waar we gelukkig mee mogen zijn, ook niet op zijn beloop laten. In de regeringsverklaring van eind mei is reeds aangekondigd, dat de regering aparte wettelijke maatregelen overweegt om voor alle energieprodukten prijzen te kunnen vaststellen en dat is niet zonder betekenis.

Juist waar het om aardgas gaat, om het aandeel dat de gemeenschap daarin krijgt, om de mogelijkheid dat aardgas te gebruiken ter versterking van de werkgelegenheid en om iets op te vangen vande nieuwe lasten waar onze economie voor gesteld werd.

En we hebben dan ook ons best gedaan om te voorkomen dat de vermindering van olietoevoer zou leiden tot een beperking van het werk.

Autoloze zondagen, het verzoek aan de mensen om niet te hard te rijden en de benzine erdoor te jagen; dat is allemaal niet zonder kritiek geweest. We hebben begin December besloten tot benzinedistributie. Daarover vandaag alleen dit: natuurlijk we hadden moeten bedenken dat er lekken waren en we zullen nog eens goed nagaan hoe die lekken ont staan zijn.

Dat er lekken waren in een land met 'n 700 km. lange grens is onvermijdelijk.

Natuurlijk: regeren is vooruitzien. Maar ik heb wel eens de indruk dat nadat eerst door alle partijen werd gevraagd om de invoering van een eerlijker systeem, mede om de horeca te beschermen, het verzet begon toen half december duidelijk werd dat het lelijk eendje en de cadillac precies evenveel bonnen zouden krijgen.

Ik heb ook de indruk gekregen dat er stelselmatig een campagne gevoerd is, want immers distributie dat ruikt naar dirigisme.

Distributie, dat is ergens een bijprodukt van die vermaledijde kollektieve gedachtengangen dat je alles maar zou moeten verdelen. En men wil zo graag vrij zijn gang gaan.

De regering heeft gekonkludeerd dat op grond van die lekken met name aan onze grenzen het niet wel doenlijk was door te gaan met de benzinedistributie.

Maar ze heeft dit niet zo maar weg willen gooien, want er is nog iets belangrijks. Mag ik dat zo formuleren: wij willen graag voorkomen dat diezelfde mensen, die vandaag alsmaar roepen dat er benzine genoeg is, morgen roepen dat de prijzen van benzine omhoog moeten omdat er benzine te weinig is. U begrijpt misschien wat ik bedoel.

Ik zeg niet dat als in West-Duistland en België de benzineprijzen zo verhoogd worden dat de verhoging van de benzineprijs dan achterwege kan blijven in ons land.

Daar kan op 'n bepaald ogenblik ook de toevoer een rol bij spelen. Want zeker, ik erken het, wij worden ook als regering wel eens herinnerd aan de grenzen van onze macht, maar ik zeg vandaag hier duidelijk dat in dit land ook de prijzen die benzine maatschappijen kunnen rekenen onderhevig zijn aan de prijsregels die deze week aan de Kamer zijn voorgelegd. Dat betekent dat 2 maanden de kostenstijging voor eigen rekening moet worden genomen.

De regering heeft een beleid gevoerd dat zoals ons program luidde is gericht op meer gelijkheid, geen drijfverij maar beide programma's Keerpunt en het groene boekje van de Christen-Demokraten. Erkennend dat het gaat om die spreiding van inkomen en vermogen. Welnu, wilt u nog 'n ogenblik bedenken dat in het tumult over 2x f15 of 1x f30 een beetje verloren gegaan is dat het de eerste keer was sinds 1954 dat er in dit land een loonsverhoging werd gegeven in een voor iedereen gelijk bedrag aan centen.

Wilt u waarde toehoorders ook even bedenken dat het voor het eerst was, dat de overheid rechtstreeks een loonsverhoging vaststelde en dat tegelijk deed met een dividend-stop Met een bepaling en normering ten aanzien van de huren en de pachten, de tantiemes, de prijzen. Dat werd mogelijk gemaakt door die machtigingswet. Geen wet met geweldige bevoegdheden, helemaal niet, wie dat meent verkrijkt zich er wel op, wel een wet die het inderdaad mogelijk maakt om nou eens een keer niet alleen naar de lonen te kijken, maar ook naar die andere inkomens en ik mag u er misschien op attent maken dat het wel eens zo kon zijn, dat velen van hen, die de afgelopen weken storm gelopen hebben tegen de benzine distributie, morgen hun aanval zullen vernieuwen op dat instrument, die machtigingswet, dat nu juist die beheersing van inkomens mogelijk maakt. Weet dan wat u te verdedigen hebt.

Weet wel wat het betekent dat alleen in het raam van die machtigingswet, terwijl de lonen naar schatting van dit moment 12 a 14% omhoog zullen gaan, de prijzen niet veel minder, dat de huren maximaal over het gehele land ook in de zogenaamde geliberaliseerde gebieden met niet meer dan 7% omhoog zullen gaan.

Dat betekent hoe dan ook onder de werking van deze bepalingen en zolang wij erin slagen het zo te houden, dat per saldo aan het eind van het jaar iedereen minder van zijn inkomen naar verhouding aan huur zal betalen dan vandaag.

Wilt u er even bij denken dat dit alleen mogelijk werd doordat het kabinet gestaan heeft voor 'n beleid dat de laagstbetaalden zou ontzien. Dat als norm heeft gesteld dat hoe de zaken ook lopen die laagstbetaalden niet achter uit mogen gaan. Daar mag u het kabinet op beoordelen. Daar mag iedereen het kabinet op beoordelen die 27 maart naar de stembus gaat. Dat is waartoe het kabinet zich verplicht heeft en het zich ook aan houden zal.

Prijsbeleid is inkomensbeleid, natuurlijk, maar ik verzwiig het geen ogenblik: die enorme stijging van invoerprijzen betekent een stuk gemeenschappelijke verarming. Mag ik het aanduiden. Onze invoer is 70 a 80 miljard per jaar, als die 15 a 20% omhoog gaat dan betekent dat, dat er zo'n 15 a 20 miljard door de Nederlandse economie moet worden opgevangen, verteerd, verdisconteerd. Ik hoop en heb ook nog wel het geloof, dat het niet zo'n vaart zal lopen als het er tot voor kort naar uitzag en vandaag er ook nog wel naar uitziet.

Want het kan niet anders dan dat het gemiddeld inkomen achteruit gaat. Wanneer dergelijke prijsstijgingen optreden dan kan het niet anders dat die worden doorberekend in de prijzen. Mits vaststaat dat van die invoerprijsstijgingen geen misbruik wordt gemaakt. Dat geen profiteurs optreden. Mits vaststaat dat ook de ondernemers hun deel bijdragen in dat stukje nationale verarming dat dan onvermijdelijk is. Wij hadden prijsregels in december vastgesteld en voorgelegd aan de Kamer.

In het nieuwe prijsbeleid zoals dat deze week is afgekondigd, hebben we twee momenten: de ene norm is: zorgen dat bedrijven kunnen doorwerken, niet in de rode cijfers komen de werkgelegenheid gehadhaafd wordt.

De andere norm: zorgen dat er geen misbruik gemaakt wordt van de situatie. Zorgen dat eerlijk verdeeld wordt wat er minder is. Daarop zijn die prijsregels gebaseerd en daarom is er ook voor het eerst een norm ingevoerd voor de zelfstandigen en is er gezegd: als u een inkomen hebt beneden dat modale gemiddelde inkomen van de werknemer, dan ligt daar de grens waar wij u de gelegenheid geven een ander prijsbeleid te voeren. Want men zegt wel van dit kabinet iedere keer weer dat het de zelfstandige in de steek zou laten: nog nooit is zo duidelijk een beleid gevoerd gericht op de inkomensbescherming van de kleine zelfstandige als door deze maatregelen. Zij worden gevrijwaard van prijsmaatregelen als het inkomen beneden dat van de gemiddelde werknemers zal komen. En terecht, want ze hebben precies hetzelfde recht op bescherming als de werknemers. En wij hebben dezelfde strijd voor meer gelijkheid, voor eerlijke verdeling ook voor ogen gehad toen we bepaalden wat er eventueel bezuinigd zou moeten worden in de overheidsuitgaven, minder voor wegenbouw, universitaire instituten, minder voor defensie, maar niet minder voor CRM en ontwikkelingshulp.

Want wij zitten er niet voor niks en dat zal ook de richtsnoer zijn voor het beleid van de komende maanden.

Nieuwe belangrijke beslissingen zullen genomen moeten worden over de prijzen. Over de lonen. Over de positie van de laagstbetaalden. Nieuwe maatregelen zullen nodig zijn ter bescherming van de werkgelegenheid. Weest u net als wij ervan overtuigd dat het juist nu aankomt op eerlijk delen. Dat zolang dit kabinet er zit dit het richtsnoer zal zijn. Dit is geen socialisties kabinet en het is ook geen kabinet dat nooit fouten maakt. Het is wel een kabinet waarin progressieven en christendemokraten zich verbonden hebben tot een beleid dat dient te leiden naar meer gelijkwaardigheid en meer openheid in onze samenleving.

En als u het beleid van de afgelopen maanden overziet, juist die maanden van beproeving, van crises, die niet afgelopen zijn ook al verschuift het perspectief steeds weer, dan kan ik me zacht spiegelen. Dan spreek ik niet eens over de noodtoestand in Engeland, over de huizenhoge inflatie in Italië, over de franse franc die gedevalueerd is.

Dan spreek ik niet over de snel stijgende werkloosheid in Duitsland, dan zeg ik alleen dat, zoals het zich vandaag laat aanzien dank zij een voorzichtig en in de eerste plaats niet een populariteit mikkend beleid, het lijkt te lukken om in elk geval de gevolgen van de beperking van de olietoevoer te overwinnen en vervelgens dat ik meen, dat we goed zijn toegerust om die dreigende gevolgen van die enorme prijsstijgingen en die potentiële verarming, om die het hoofd te bieden.

Goed toegerust, omdat bij gelukte en mislukte slagen er iets zichtbaar wordt van wat beslissend is voor een kabinet van deze samenstelling. Dat wij voor ogen hebben dat het in de overgang naar nieuwe verhoudingen in de eerste plaats gaat om op te komen voor die mensen, die in de hoek zitten, voor de kleine inkomens van zelfstandigen en werknemers.

Om hen te beschermen om niet bang te zijn te aanvaarden dat hogere inkomens zware offers zullen brengen om daarvoor niet opzij te gaan.

Goed toegerust, al weet ik, ik wordt er nu zelf met de neus op gedrukt, dat de marges smal zijn. Ja, ze zijn echt smal en ik erken het en het kabinet is natuurlijk kwetsbaar. Want ministers spreken op vergaderingen, ministers van de KVP en ministers van de PvdA in een poging tot een open dialoog met mensen, met burgers en dan valt er altijd wel een verkeerd woord. Natuurlijk. Zouden we het moeten nalaten of moeten we risico's nemen? Moeten we risico's nemen vanuit de gedachte dat wij door economiese moeilijkheden het beeld voor ogen hebben van hervorming naar die samenleving waarin gewone burgers, kleine mensen die zich machteloos gevoeld hebben zich meer thuis zullen voelen.

Ik denk dat u mij vandaag echt verwijten zou mogen maken als we de ontwikkeling over ons heen hadden laten komen. Als we gezegd hadden, nou plezierig dat er wat langzamer gereden wordt, maar we zien het wel als de tanken leeg staan. Dat had u ons dan mogen verwijten. U had ons ook mogen verwijten als we een beleid gevoerd hadden dat niet geprobeerd had om in hele moeilijke omstandigheden toch iets zichtbaar te maken van "wezenlijk zijn alle mensen gelijk".

Ik weet het, ons beleid maakt de positie van het kabinet niet eenvoudig en dat zal het ook de komende maanden niet zijn. Het kabinet is gedwongen geweest in november nog de kabinetskwestie te stellen, zijn bestaan op het spel te zetten terwille van 30 miljoen meer vermogensbelasting. Denkt u niet dat het eenvoudig is. Weet dat de weerstanden enorm zijn. Wij kunnen ook niet aan de lopende band kabinetskwesties stellen. Wij zijn aangewezen op medewerking. Medewerking van anderen en we zijn dankbaar als die gegeven wordt. Ik laat er geen twijfel over bestaan dat het kabinet die medewerking - en ik mag dit vandaag in dit uur ook zeggen - zeker ook van de AR en de KVP gehad heeft.

Maar waarde toehoorders het kabinet zou niets kunnen, het zou geen toekomst hebben en daarmee een poging verspe len om in dit land in deze tijd gestalte te geven aan iets van een samenleving met een ander consumptiepatroon. Waarin we misschien blij zullen zijn als de auto's iets minder hard rijden. Waarin zij inderdaad iets meer ruimte zullen hebben om nog aan iets anders dan werken te denken, wanneer niet die groepen in onze bevolking, wanneer niet de PvdA en de progressieve partijen, wanneer al diegenen die een kaart hebben gezet op een naar links en progressiviteit verrichte ontwikkeling, wanneer die niet hun vertrouwen aan ons geven, ook als het moeilijk is. Welnu het is een beetje moeilijk, het kan best nog veel moeilijker worden. We zijn erop ingehuurd, we kunnen ertegen, we gaan er fris tegenaan. Mensen aan u alleen de vraag: werk mee. Zie wat er op het spel staat en ook juist als het moeilijk is. En bedankt voor dat vertrouwen dat mij elke dag tegemoet straalt.